

Стефан Гужвица

ЈЕВРЕЈИ У БАЧКОЈ ПАЛАНЦИ

Јевреји су вековима били наши суграђани, и до 1948. године чинили су значајан елемент културног, економског и друштвеног живота града. Након прогона од стране нациста у Другом светском рату, 37 паланачких Јевреја који су преживели Холокауст, заједно са својим кантором Еугеном Гросом, преселило се у Израел.

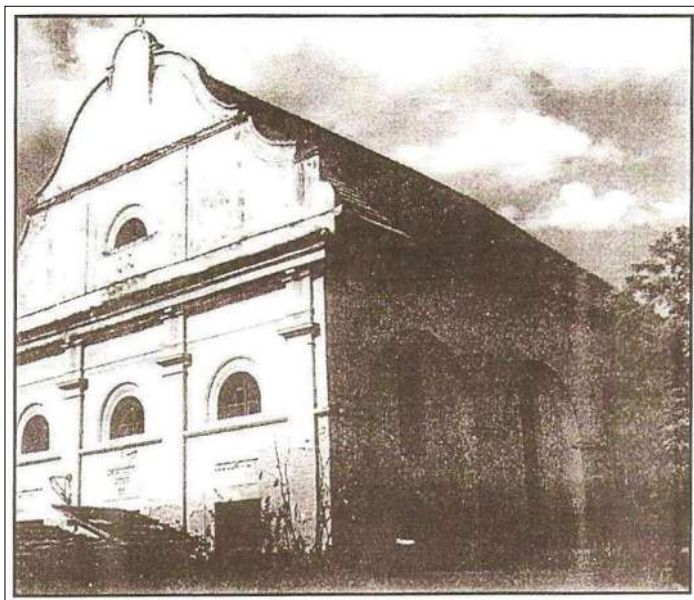
Занимљиво је, међутим, да су први Јевреји насељавали ове просторе више од хиљаду година раније. Године 1966. откривен је локалитет „Циглана“, крај пута Бачка Паланка - Челарево. Године 1972. почела су ископавања која је изводио Драган Вилотијевић, кустос Музеја града Новог Сада (Балат, 1989: 7). Тада је откривено насеље са краја VIII и почетка IX века, које је постало познато као Аварска некропола и на којем су нађени гробови Авара, Словена и Хазара јудаистичке вероисповести, који су прихватили многе јеврејске обичаје. Овај локалитет је један од најзанимљивијих и најмистериознијих на територији општине Бачка Паланка, јер нигде другде на подручју Панонске низије нису пронађени трагови присуства Хазара у овом периоду.

Након нестанка мистериозног хазарског народа јудаистичке вероисповести који је овде насељавао леву обалу Дунава, уследило је затишје дуго хиљаду година, све до Средње терезијанске колонизације (1749-1772).

Први Јевреји насељавају се у Новој Паланци 1771. године (Шосбергер, 1998). Новопаланачки Јевреји били су Ашкенази (немачки) Јевреји. Према казивању Павла Шосбергера, Јевреји у Паланку и околна места у Бачкој долазе са подручја Светог Римског Царства. Своја ранија огњишта напуштају јер је цар Карло III донео закон којим се Јеврејима забрањује да жене више од једног мушког детета у породици. Због тога многи одлазе на новоосвојене територије на југу, где тај дискриминаторни закон није био толико строго примењиван (Кујунџић, 2013: 180-181). Са доласком просветљеног Хабзбурга Јозефа II на власт, ситуација је почела да се побољшава, јер је укинуо многе од тих неправедних закона. Потом је 1782. године издао Патент о верској толеранцији, којим су Јевреји добили право на високо школовање, држање приватних фабрика и запошљавање хришћанских слуга. Међутим, и даље су били обавезни да у званичним документима користе немачки језик уместо хебрејског, а од 1784. морали су и званично да усвоје германизована презимена. Велико побољшање је ипак било и у томе што Јевреји више нису морали да живе у гетоима и носе жуте траке, те у Паланку осамдесетих година долази нови талас јеврејских породица. Досељавање Јевреја, међутим, у почетку често није било добро прихваћено од стране осталих становника (Нерп, 1930).

У то време, паланачки Јевреји нису имали сопствену црквену општину, него су били под надлежношћу Јеврејске општине Неопланта у Новом Саду. Верске службе обављале су се у једној приватној кући коју су звали „молитвени дом“. Постојање Јеврејског гробља, које се и дан-данас налази на гајдобранском путу, забележено је још пре 1800. године. Хевра кадиша, добротворно удружење које се бави погребима јеврејских верника активно је радило током целог XIX века. Жупанија је половином 1806. године донела одлуку о додели грађевинског земљишта јеврејској заједници у сврху изградње синагоге (Шуњка, 2009: 269). Синагога у неокласицистичком стилу подигнута је на месту куће која се данас налази у улици Жарка Зрењанина 62, а изградња је завршена 1807. године. Описана је као „импресивна грађевина, позната по својим галеријама у ентеријеру и

ковчегу на два нивоа“.¹ У истој улици, поред саме синагоге, 1835. је изграђено ритуално купатило – микве, кошер месара и Јеврејска основна школа.

*Бачкопаланачка синагога, подигнута 1806.
и порушена 1956. године.*

У првој половини XIX века, Паланка је била процентуално једно од највећих јеврејских места у Бачкој. Према земљаском пореском попису из 1828. године, чак 5,3% становника Паланке били су Јевреји (Ђере, 2013: 251). Они су у то време били активно укључени у друштвени живот града и прихваћени од стране хришћанског становништва, о чему сведочи и њихово присуство на отварању паланачке касине 1838. године (Frankel and Zipperstein, 1992: 296). Касина је била средиште културног и друштвеног живота Паланке у XIX веку, а Јевреји су били његови активни чиниоци. Није познато када је прва паланачка касина престала са радом, али њен рад је обновио Карло Мезеј 1871. године. Већина Јевреја је по изградњи синагоге живела у самом центру Немачке Паланке, првенствено у данашњим улицама Краља

1 Преузето са: „Heritage and Heritage Sites“ on *Jewish Heritage Europe*, УРЛ: <http://www.jewish-heritage-europe.eu/serbia/heritage-and-heritage-states> (Преузето 19.11.2016.)

Петра I и Жарка Зрењанина. Јевреји су увек морали да живе што ближе самој богомољи због ограничења кретања на Шабат. У то време, многи од њих су се бавили трговином и банкарством², о чему сведочи раскош очуваних кућа и надгробних споменика, који надмашују чак и немачке на римокатоличком гробљу. Први паланачки историчар, Николаус Хеп, спомиње да су неки јеврејски трговци у то време ишли са фрулицом кроз село, продајући домаћицама ствари које су им требале, а које су претходно откупљивали од локалних пољопривредника. Неки од Јевреја били су и међу првим паланчким индустријалцима. Тако се у Каталогу III трговачко-занатлијске изложбе 1938. године рекламира паланачка Фабрика сирћета Абелсберг Геза основана још 1846. године.³

Кућа банкара Леополда и Бодога Хоровица данас

2 Јевреји, као маргинализована друштвена група, су се трговином и банкарством бавили још од Средњег века зато што је Црква забрањивала хришћанима да учествују у „нечистим“ и „грешним“ пословањима са новцем.

3 Геза Абелсберг (1895-1945), последњи власник те фабрике, умро је у логору Дахау фебруара 1945. године.

*Кућа трговца и партизанског борца Арнолда Орове.
Порушена 2009. године*

Синагога у Немачкој Паланци је до 1820. године била без рабина. Након тога, рабини су били:

- Арон Штерн (1820-1831)
- Лев Лихтентал (1836-1851)
- Менахем Дојч (1855-1904)
- др Бењамин Фишер (ортодоксни рабин, 1908-1917) (Frojmovics et al., 2008: 101-102)

Постоји документ из 1864. године који као заменика наводи Емануела Денбаха, али није познато колико је он служио. Од 1917, заједница је такође била без рабина, а службу је вршио кантор Пинкас Кон до своје смрти 1926. Затим је дошао кантор Еуген Грос (Нерр, 1930). Иако се овако дуги периоди без рабина нигде не објашњавају (од 1800. до 1948. године заједница је само 76 година на челу имала сопственог рабина, не рачунајући ортодоксне Јевреје), вероватно јер је број Јевреја у граду ипак био поприлично мали у апсолутним бројевима, иако су чинили значајан проценат становништва.

Године 1880. у Немачку Паланку долази учитељ

Исидор Кон и постаје главни покретач јеврејске заједнице у граду. На његову иницијативу основани су друштво за здравствену заштиту, омладинска библиотека и читаоница (Шуња, 2009: 121). Исте те године, на попису становништва су забележена 493 Јевреја, што је било 4,6% становништва.

Не баш најбољи положај Јевреја илуструје податак да су у Јеврејској школи 1884. постојала три учитеља – Коломан Хајман, Адолф Шпиц и његова жена Илона Шпиц, а мање од двадесет година касније, школи је био потребан само један учитељ (Непп, 1930). Ово је само додатно олакшало асимилацију Јевреја, који су услед опадања значаја религије у модернизујућем друштву све чешће својом вољом постајали део мађарске народности. Међутим, њихова заједница, упркос константном опадању броја становника у наредном периоду, остала је развијена и на почетку века оставила је велики утицај на друштво, културу и привреду нашег града. Тако су међу оснивачима парног млина у Старој Паланци, преко пута православног гробља, била два Јеврејина – Јозеф Шен и Јакоб Јерковски. Млин су отворили 1911. и прво је служио за сушење хмеља. Зграда у улици Југословенске армије бр. 14, са изванредном еклектичном фасадом, до Другог светског рата била је јеврејска банка у власништву Леополда Хоровица, а потом његовог сина Бодога, који је убијен у Холокаусту. Чак је и чувени хотел „Дунав“ припадао Јеврејину по имену Рајгер (Петрић, 1976: 7). Поред тога, дворцац Фриц-Христић изграђен 1900. године у Бачком Новом Селу заједно су држале јеврејска породица Фриц и српска породица Христић из Старе Паланке.

Пред крај XIX века, долази до издвајања мање групе ортодоксних Јевреја, који су били много конзервативнији од Јевреја неолога. Неолози су чинили већину становништва и прихватили су осавремењивање своје вере које су успоставили теолози-реформатори у време Просветитељства, док су се ортодоксни Јевреји и даље придржавали чак и најстрожих правила из Торе. Њихов број у Паланци никада није премашио више од педесетак људи, тако да су се увек окупљали у приватној кући. Занимљиво је да су у то време мале јеврејске општине често покушавале да доводе људе са изузетном репутацијом. Тако је почетком XX века паланачки ортодоксни рабин био др Бењамин Фишер (1878-

1965). Био је следбеник идеја ортодоксног јудаисте Самсона Рафаела Хиршла (1808-1888), што значи да је сматрао да Јевреји, иако морају да прате древне обичаје, имају право да учествују у савременим политичким и националним покретима и воде секуларне животе паралелно са праћењем својих традиционалних обичаја. По одласку из Паланке служио је у Лондону. Касније је постао ортодоксни главни рабин Мађарске и деценијама је вршио службу у познатој будимпештанској синагоги у улици Румбах. Тада је већ био толико популаран да је за време његове инаугурације 1926. полиција морала да интервенише да би задржала масу (Fro-jimovics et al., 1999: 136).

*Паланачки ортодоксни рабин др Бењамин Фишер
(1878-1965)*

Године 1913. у Стару Паланку долази још један знаменити Јеврејин, др Александар Дембиц, први старопаланачки лекар и срески лекар од 196. до 1921. Његов син Андрија Дембиц (1904-1991) полази очевим стопама, завршава медицину у Бечу и од 1935. ради у Паланци. Пошто је имао мешано порекло, власти га не дирају за време рата, те он то користи да кришом лечи партизане. У

НОВЈ званично ступа тек по ослобођењу и постаје лекар болнице Војног подручја Бачке Паланке, а затим и заменик шефа епидемиолошког одељења болнице Војне области за Војводину (Романо, 1980: 352). У Бачкој Паланци ради од краја рата до своје смрти, а на једном од улаза у Дом здравља налази се и спомен-плоча посвећена њему. Монументална приземна породична кућа Дембицових, која се данас налази у Улици Југословенске армије број 29, заштићена је као споменик културе, и представља један од првих примерака архитектуре модернизма у Бачкој Паланци.

Вероватно најпознатија бачкопаланачка Јеврејка је Бела Рохел Фрајнд, познатија као Рахела Ферари (1911-1994). Убрзо након њеног рођења у Земуну 27. августа 1911. године, отац јој је од стране аустријских власти протеран у родну Немачку Паланку, где је она одрасла и завршила основну јеврејску школу. У својој богатој каријери играла је у Српском народном позоришту у Новом Саду, Уметничком позоришту у Београду, Југословенском драмском позоришту и Атељеу 212, а глумила је и у бројним филмовима и телевизијским серијама. О њеном лику и делу би се могао написати један посебан текст.

Пред Други светски рат, у Бачкој Паланци је живело 229 Јевреја неолога, и још педесетак ортодоксних Јевреја. Неолошки кантор био је Еуген Грос, а ортодоксни Јонас Глаубер (Шосбергер, 1998). Они су уједно били и последњи кантори јеврејске заједнице у Бачкој Паланци. У Каталогу III Занатлијско-трговачко изложбе 1938. године забележено је постојање Јеврејског госпојинског удружења са 56 чланова. То је исто оно „друштво за здравствену заштиту“ које је основао Исидор Кон по свом доласку у Немачку Паланку 1880. године, што потврђује његов континуитет све до почетка окупације. Поред тога, спомиње се и Месна група циониста која је окупљала 57 чланова. То показује да су паланачки Јевреји били свесни опасности која се приближава и прогона које су њихови сународници трпели широм Европе. Краљевина Југославија, која у то време постаје све ближа нацистичкој Немачкој, почиње да усваја и њену антисемитску политику. Суочен са доласком јеврејских избеглица које су бежале из нацистичке Немачке и окупиране Аустрије, југословенски министар просвете

је 1938. године одговорио да „ниједна држава на свету у данашњим приликама не жели, да се број њених мањина повећа“ и да се тог „врло трезвеног становишта“ држи и Југославија (Фогел, 2013: 8). Октобра 1940. године, Краљевина Југославија доноси прве антијеврејске уредбе, према којима се Јеврејима Југославије ограничава право похађања средњих школа и универзитета, а јеврејске фирме које производе прехранбене производе морају да се затворе (Фогел, 2013: 8).

Дана 11. априла 1941. године, Мађарска је објавила рат Краљевини Југославији. До 15. априла, мађарска војска окупирала је целу Бачку (Басић, 1969: 28), а у децембру су Бачка и Барања званично припојене Краљевини Мађарској (Романо, 1980: 55). Јевреји су у Мађарској већ били лишени основних грађанских права. Са озваничењем анексије Бачке и Барање, на тим територијама почиње да се спроводи и злогласни „Закон о Јеврејима“ (Романо, 1980: 155). Тим законом проширена је већ постојећа дискриминација Јевреја из времена Краљевине Југославије, те су квоте за Јевреје проширене на разне области живота, а број привредних делатности које су могли да обављају додатно је смањен. У Бачкој Паланци забележено је постојање логора у којем је између 1941. и 1944. настрадало „5-50 жртава“ (Мирковић, 2005: 521), тако да су највероватније из њега жртве само слане даље у концентрационе логоре широм Мађарске и Немачке. У Рацији јануара 1942. године у Новом Саду, страдало је двадесет двоје Јевреја са територије Бачке Паланке и бачкопаланачког среза. Један паланачки Јеврејин убијен је и у Бечеју, а један Србин из Деспотова у Локу. Међутим, упркос раширеном антисемитизму, још увек није било масовних депортација Јевреја. Велика већина паланачких Јевреја је у прве три године окупације, упркос тешкоћама, остала на својим огњиштима. Међутим, у марту 1944. године, Немачка је окупирала Мађарску и преузела надлежност над Бачком. Дана 5. маја исте године, по наређењу Адолфа Ајхмана, сви преостали паланачки Јевреји су возовима транспортовани за Аушвиц (Вауер, 2008: 28).

Нажалост, и неки наши суграђани из редова немачке мањине били су активни учесници у Холокаусту. У чланку листа „Политика“ под називом „Прави и лажни Петер

Егнер“ објављеном 17. јула 2008. године, наводи се да је Фриц Штраке, *SS Untersturmführer* који је радио у сектору IV-D београдског Гестапоа задуженом за истребљење Јевреја и масона, био фолксдојчер из Бачке Паланке.⁴ Услед тренутне недоступности извора, ову тврдњу није могуће детаљније истражити. Два најпознатија ратна злочинца из Паланке и околине су Франц Рајт (*Franz Reith*) и Јакоб Еликер (*Jakob Elicker*). Франц Рајт, рођен 21. септембра 1909. године, био је адвокат из Обровца који је пре рата радио у Кули и био члан Културбунда. По избијању окупације био је генерал паравојне формације Банатска државна стража, префект полиције у Банату и престојник градске полиције у Великом Бечкереку (касније Зрењанину). Иако су снаге под његовом командом учествовале у депортацијама и убиствима Јевреја, полиција је била задужена првенствено за прогон, мучење и убијање политичких неистомишљеника, нелојалних Срба, комуниста и присталица бившег монархистичког режима (Зечевић и Поповић, 2000: 273-284).

Доктор Јакоб Еликер, рођен у Буљкесу (данашњем Бачком Маглићу, који је тада био део паланачког среза) 1906. године, постао је националсоцијалиста још 1930. године, током студија у Немачкој. По повратку са студија запошљава се као адвокат у Бачкој Паланци, и ту ради до почетка рата. У то време био је међу најистакнутијим нацистима у Културбунду. Године 1941. постављен је за великог жупана Велике Жупе Вука у Независној држави Хрватској, са седиштем у Вуковару. Под његовом командом је широм Срема вршен бруталан терор над Србима, Јеврејима, комунистима и другим антифашистима (Зечевић и Поповић, 2000: 251). И Рајту и Еликеру се након рата губи сваки траг, иако их је послератна југословенска држава оптужила за ратне злочине.

Паланачки Јевреји, међутим, нису били само пасивне жртве рата. Многи од њих су, свесни опасности која им прети, одлучили да ступе у оружану борбу против фашизма, и многи од њих су пали одупирући се људима који су покушавали да их истребе. Пионирка борбе против фашизма међу паланачким Јеврејима била је Марија Шнеман.

⁴ Преузето из: Слободан Кљакић (2008). Прави и лажни Петер Егнер. У: *Политика* (17.7.2008.), УРЛ: <http://www.politika.rs/scc/clanak/49033/Прави-или-лажни-Петер-Егнер> (Преузето 19.11.2016.)

Марија Шнееман је била радница из Бачке Паланке, рођена 1896. године. Након избијања Грађанског рата у Шпанији 1936. године, одлази у Шпанију као добровољац и учествује у рату као болничарка на страни Шпанске Републике (Лешник и Видмар Хорват, 2014/15: 48). Марија Шнееман је једина боркиња из Бачке Паланке и једна од само три особе из паланачког среза која се борила на страни Републике у Шпанији (друге две су др Радивој Увалић - Бата Шпанац и Андреј Чернина, Словак из Силбаша). Марија Шнееман је погинула у Шпанском грађанском рату, али датум њене смрти и њено гробно место нису познати (Романо, 1980: 22).

Знатан број Јевреја Паланке учествовао је у Народноослободилачком рату и Револуцији. Међутим, најпознатија Јеврејка и партизанка чије име се везује за Бачку Паланку била је заправо рођена у Будимпешти, а одрасла је у Кикинди. Реч је о предратној комунисткињи и студенткињи медицине Клари Фејеш, која је погинула у окршају са мађарским жандармима на Бази Стојаковића 12. новембра 1943. године. Данашња Основна школа „Десанка Максимовић“ носила је име Кларе Фејеш од 1956. до 1995. године. Један студентски дом у Новом Саду и дан-данас носи њено име. Ученик Средње техничке школе у Новом Саду, скојевац Милан Кон (рођен 1923. године), био је члан Среског комитета КПЈ за Бачку Паланку од јесени 1941. до своје погибије у Бачком Петровцу у априлу 1942. године (Романо, 1980: 413). Иако су били политички активни у Паланци, ни једно ни друго нису били рођени Паланчани. Од рођених Паланчана, у НОР су на почетку рата ступили Симон - Сима Епштајн и инжењер Тибор Штајн. Епштајн, рођен 1925. године, био је крзнарски помоћник и скојевац. Због учешћа у НОП-у, 1941. године ухапшен је од мађарских фашиста и осуђен на две године и шест месеци робије. Новембра 1944. године побегао је из затвора и потом приступио НОВЈ. Преживео је рат (Романо, 1980: 358). Штајн није био те среће. Након хапшења послат је на принудни рад у Украјину, где је умро 1943. године (Романо, 1980: 491). Као сарадници НОР-а убијени су још и антикварник Бенјамин Јафа (рођен 1891. године, страдао у Аушвицу 1944.) и трговац Арнолд Орова (рођен 1877. године, убијен у сегединском затвору 1942.) (Романо, 1980:

254). Скојевац Иван Шенк-Мишо из Новог Сада (рођен 1924. године), учесник устанка од почетка рата, марта 1944. постао је политички комесар бачкопаланачког партизанског одреда, а по ослобођењу, био је члан Месног комитета КПЈ у Бачкој Паланци. Синови паланачког Јеврејина Вилима Штерна, Ивица и Звонко, такође су учествовали у НОР-у. Они су на почетку рата интернирани у италијански логор на Рабу, након пада Италије септембра 1943. године, одлазе у партизане са шеснаест, односно седамнаест година. Ивица је погинуо само месец дана касније, а Звонко и његов отац Вилим су преживели рат и настанили се у Осијеку (Романо, 1980: 494). За крај, вреди поменути два јеврејска лекара партизана. Један од њих је већ наведени Андрија Дембиц, који је током целог рата у Паланци кришом лечио партизане, а други је др Павле Абелсберг, рођен у Паланци 1892. године. Др Абелсберг је по бекству из немачког логора, на самом крају рата, постао лекар болничког центра Треће армије (Романо, 1980: 307). По ослобођењу живео је у Суботици, где је и умро 1965. године.

Завршетак рата доживело је само 37 од скоро 300 Јевреја у Бачкој Паланци, укључујући и кантора Еугена Гроса. Јеврејска општина у Бачкој Паланци обновљена је до краја августа 1945. године (Иванковић, 2008: 72). Бачкопаланачки Јевреји су се, заједно са својим кантором, одселили у Израел 1948. године. Остали су само они који су овде живели у мешовитим браковима. Синагога је порушена 1956. године. На том месту је 29. априла 2007. године подигнута спомен-плоча (Шуњка, 2009: 122), на иницијативу Рахел Фриш, ћерке кантора Гроса. Осим неколико старих кућа, једини преостали материјални доказ о постојању Јевреја је старо Јеврејско гробље поред гајдобранског пута, које је пре неколико година обновљено и сређено. На том гробљу је 20. октобра 1955. постављена прва спомен-плоча пострадалим Јеврејима Бачке Паланке и околине. Последњи Јеврејин-Паланчанин сахрањен на том гробљу, Соломон Кон, умро је 20. априла 1981. године.

Додаци

Списак идентификованих Јевреја и припадника других народа - жртва Новосадске рације из Паланке и околине, са редним бројем под којим се воде:

30. Алмослино Жени (62), рођена у Бачкој Паланци (од оца Филипа), сестра стаклара Емила Алмослина, куварица
132. Биро Јосиф-Режо (36), рођен у Бачкој Паланци (од оца Јосифа и мајке Ризе рођене Бергер), супруг Хелене-Јелене рођене Немеш, кројач
165. Босковиц Лили (23), рођена у Бачкој Паланци
234. Вајнбергер Алфред (44), рођен у Обровцу, општина Бачка Паланка (од оца Рудолфа), чиновник
274. Вајс Ирена (13), рођена у Бачкој Паланци (отац Бела), ученица
276. Вајс Јосиф (65), рођен у Бачкој Паланци, тапацирер
283. Вајс Розалија-Ружа (62) рођена Хофман (у Бачкој Паланци од оца Хермана), Јосифова удовица, домаћица
379. Гајдобрански Војин (18), рођен у Бачкој Паланци (од оца Николе)
380. Гајдобрански Јован (19), рођен у Бачкој Паланци (од оца Гојка)
426. Голдштајн Александар (32), рођен у Бачкој Паланци од оца Леополда-Липота и мајке Регине, трговац памуком (становали у Гробљанској - данас Новосадског сајма - улици)
878. Колб Залман-Жигмунд (22), рођен у Бачкој Паланци (од оца Исраела и мајке Хане), штављач коже
885. Колб Сигмунд (22), рођен у Бачкој Паланци (од оца Исидора и мајке Малвине), монтер
886. Колб Херман (21), рођен у Бачкој Паланци, Сигмундов брат
975. Лајнер Игнац (69), рођен у Бачкој Паланци (од оца Емануила и мајке Руже рођена Шпицер), Јоланин супруг, трговац
985. Ласкафелд (Ласкофелд) Антонија (78) рођена Лајтнер-Литнер (у Бачкој Паланци од оца Герсона и мајке Лени рођене Силбер), Хенрикова супруга, домаћица

1014. Левингер Естера (74), рођена у Бачкој Паланци (од мајке Јелке), удовица, домаћица
1180. Мојзес Герзон-Геза (54), рођен у Бачкој Паланци (од оца Игњата и мајке Розалије-Розе рођене Лајтнер), супруг Јулијане рођене Шкуч, трговац, убијен 22. јануара
1183. Мојзес Леополд-Лео (51), рођен у Бачкој Паланци, Герзонов брат, трговац
1188. Мојзес Паулина-Паула (66) рођена Цилцер (у Обровцу, општина Бачка Паланка од оца Вилхелма и мајке Нети), домаћица
1316. Пискер Геза (71), рођен у Бачкој Паланци од оца Гавре, трговац
1319. Пискер Марко (34), рођен у Новом Саду (живео у Бачкој Паланци)
1320. Пискер Шандор (9), рођен у Бачкој Паланци
1447. Рутка Антун (26), рођен у Бачкој Паланци
1603. Тратнер Андрија (29), рођен у Бачкој Паланци од оца Коломана и мајке Еле, чиновник
1607. Требић Карло (36), рођен у Бачкој Паланци од оца Карла и мајке Хане рођене Брајнер (Требићи су пребегли из Загреба)
1608. Требић Амалиа (33), Карлова сестра (рођена у Бачкој Паланци), куварица
1748. Хаузер Јене (39), рођен у Бачкој Паланци од оца Адолфа и мајке Јозефине рођене Шлезингер, службеник (породица Хаузер је доведена, или се затекла у Новом Саду)
1749. Хаузер Адолф (53), рођен у Бачкој Паланци од оца Изидора, фармер
1750. Хаузер Јозефина (56) рођена Шлезингер (у Бачкој Паланци од оца Вилхелма и мајке Иде), фармерка
1776. Хефтер Мавро (Мартин-Мартон-Мориц-Мор-Марко) (41), рођен у Бачкој Паланци, Јакобов брат, власник фабрике четки
1945. Шосбергер Бјанка (23), рођена у Бачкој Паланци
1959. Шосбергер Марија (39), рођена у Бачкој Паланци, Дезидерова супруга

Попис преживелих Јевреја у Југославији пописаних до јуна 1945, према сајту El Mundo Sefarad. Пописивани су по местима у којима су се затекли у тренутку прављења списка, тако да се овде налазе само они паланачки Јевреји који су у тренутку пописивања боравили у граду. Јевреји из других градова који су тада били у Паланци нису укључени у списак.

Бачка Паланка - преживели

Бергер Марко, 1923, радник, сада у Армији
Епштајн Елвира, 1928, Бачка Паланка, домаћица
Епштајн Симон Ил, 1925, Бачка Паланка, крзнар
Епштајн Симон Ил, Бачка Паланка, 1925, механичар
Голдштајн Ела, 1923, Бачка Паланка, домаћица
Грос Александар, 1929, Бачка Паланка, студент
Грос Едита, 1936, Бачка Паланка, студент
Грос Ерне, 1925, радник, сада у Армији
Грос Еуген, 1899, рабин
Грос Лили, 1930, Бачка Паланка, студент
Хаузер Франциска, 1916, службеник
Хаузер Марија, 1910, домаћица
Хершковић Јаша, свештено лице
Хершковић Јолан, 1896, домаћица
Хершковић Ладислав, 1927, Бачка Паланка, шегрт
Хофман Херман, 1927, Бачка Паланка, бравар
Хофман Леополд, 1884, Бачка Паланка, обућар
Хофман Марија, 1891, Пивнице, домаћица
Хофман Пепа, 1914, Бачка Паланка, домаћица
Јафа Цили, 1904, трговац
Јафе Арон, 1925, Бачка Паланка
Кирц Златица, 1882, домаћица
Колб Терезија, 1925, Бачка Паланка, домаћица
Кон Ирена, 1914, Бачка Паланка, домаћица
Кон Јакоб, Бачка Паланка, 1875/1881, обућар
Кон Роза, 1882/1886, Бачка Паланка, домаћица
Нидерлендер Нина, 1924, Бачка Паланка, домаћица
Рајтер Ерна, 1922, Бачка Паланка, службеник
Рајтер Ервин, 1927, Бачка Паланка, бравар, сада у Армији
Рајтер Јолан, 1897, Товаришево, домаћица
Рајтер Јосип, 1895, Бачка Паланка, бравар

Секeљ Флора, 1881, Букин, домаћица
Штрасбергер Марта, кројачица
Урман Манци, 1918, радник

Литература:

- Балат, И. (1989). *Дворац у Челареву*, Нови Сад: Војвођански музеј
- Басић, Ђ. (1969). *Хроника о ослободилачком рату у Јужној Бачкој*, Нови Сад: Савез удружења бораца НОП Србије за Војводину
- Bauer, Dennis J. (2008). *A Collection of Genealogical Information of Palankaer-Americans and Related Family Members - 1895 to 2008*, Levittown
- Ђере, З. (2013). Бачка варошка насеља према земаљском пореском попису из 1828. године. У: *Истраживања бр. 24*, Нови Сад
- Зечевић, М. Ђ. и Поповић, Ј. П. (2000). *Документи из историје Југославије, четврти том: Државна комисија за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача из Другог светског рата*, Београд: Архив Југославије
- Иванковић, М. (2008). *Јевреји Југославије 1944-1952. Крај или нови почетак*, Београд: Филозофски факултет Универзитета у Београду (докторска дисертација)
- Kujundžić, D. (2013). Frozen Time, Liquid Memories: An Interview Portrait of Pavle Šosberger, In: *Serbian Studies: Journal of the North American Society for Serbian Studies*, 27, No. 1-2
- Lešnik, A. i Vidmar Horvat, K. (2014/15). The Spanish Female Volunteers from Yugoslavia as Example of Solidarity in a Transnational Context. In: *International Newsletter of Communist Studies XX/XXI*, No. 27-28.
- Мирковић, Ј. (2005). *Жртве Војводине у логорима 1941-1945. према до сада извршеној ревизији пописа 1964. године Народноослободилачког рата*, Београд: Савез јеврејских општина Југославије
- Петрић, С. (1976). *Грађа за историју Бачке Паланке*, Бачка Паланка
- Романо, др Ј. (1980). *Јевреји Југославије 1941-1945. Жртве геноцида и учесници*
- Фогел, Н. (2013). *Холокауст у Југославији*, Земун: Јеврејска општина Земун
- Frojimovics, K., Komoroczy, G., Pusztai, V. and Strbik, A. (1999). *Jewish Budapest: Monuments, Rites, History*, Budapest: CEU Press
- Frankel, J. and Zipperstein, Steven J. (1992). *Assimilation and Community: The Jews in Nineteenth-Century Europe*, Cambridge: Cambridge University Press

- Frojimovics, K. (2008). *Neológ (kongresszusi) és status quo ante rabbik Magyarországon*, Budapest: MTA Judaisztikai Kutatóközpont
- Hepp, N. (1930). *150 Jahre Bačka Palanka. Die Geschichte der drei Schwestergemeinden Palanka bis zur Gegenwart*, Novi Vrbas: H. Pleess
- Шосбергер, П. (1998). *Јевреји у Војводини: Кратак преглед историје Војвођанских Јевреја*, Нови Сад: Прометеј
- Шуњка, Р. (2009). *Бачка Паланка у пет векова*, Бачка Паланка: ДНВ Логос

Интернет извори:

- Кљакић, С. (2008). *Прави и лажни Петер Егнер*. У: *Политика* (17.7.2008.), Доступно на УРЛ: <http://www.politika.rs/scc/clanak/49033/Прави-или-лажни-Петер-Егнер> (Преузето 19.11.2016.)
- „Heritage and Heritage Sites“ on *Jewish Heritage Europe*. Доступно на УРЛ: <http://www.jewish-heritage-europe.eu/serbia/heritage-and-heritage-states> (Преузето 19.11.2016.)